

GIÁO TRÌNH
MS: 49-KHTN-2016

ĐÀO THỊ MINH CHÂU (chủ biên)
NGUYỄN ANH DŨNG - NGUYỄN ĐỨC DIỆN
NGUYỄN LÊ ÁI VĨNH - ĐÌNH THỊ KIM HẢO

GIÁO TRÌNH

MÔI TRƯỜNG VÀ PHÁT TRIỂN

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC VINH

ĐÀO THỊ MINH CHÂU (chủ biên)
NGUYỄN ANH DŨNG - NGUYỄN ĐỨC DIỆN
NGUYỄN LÊ ÁI VĨNH - ĐINH THỊ KIM HẢO

GIÁO TRÌNH

**MÔI TRƯỜNG
VÀ
PHÁT TRIỂN**

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC VINH

ĐÀO THỊ MINH CHÂU (chủ biên)
NGUYỄN ANH DŨNG - NGUYỄN ĐỨC DIỄN
NGUYỄN LÊ AI VĨNH - ĐINH THỊ KIM HẢO

GIÁO TRÌNH
MÔI TRƯỜNG
VÀ
PHÁT TRIỂN

© Bản quyền thuộc về tác giả và Trường Đại học Vinh
Không được in ấn, sao chụp, phát hành dưới mọi hình thức khi chưa có văn bản
cho phép của tác giả và Trường Đại học Vinh.

MỤC LỤC

Lời nói đầu.....	7
Chương 1. Khái niệm và những vấn đề chung	9
1.1. Các khái niệm	10
1.1.1. Khái niệm về môi trường.....	10
1.1.2. Khái niệm về ô nhiễm môi trường	11
1.2. Thành phần của môi trường	18
1.2.1. Phân chia theo chức năng.....	18
1.2.2. Phân chia theo các yếu tố sinh thái.....	18
1.2.3. Phân chia theo vai trò sinh thái	19
1.2.4. Phân chia theo tính chất tự nhiên của môi trường	20
1.2.5. Phân chia theo nguồn gốc hình thành	20
1.3. Chức năng của môi trường	24
1.3.1. Là không gian sống của con người và các loài sinh vật	25
1.3.2. Là nơi cung cấp tài nguyên cần thiết cho con người.	26
1.3.3. Là nơi chứa đựng và phân hủy các chất phế thải	27
1.3.4. Là nơi giảm nhẹ các tác động có hại của thiên nhiên tới con người và sinh vật.....	27
1.3.5. Là nơi lưu trữ và cung cấp thông tin cho con người.....	28
1.4. Dân số	28
1.5. Tài nguyên	30

3.6. Toàn cầu hoá và môi trường.....	171
3.6.1. Khái niệm toàn cầu hoá.....	171
3.6.2. Mối quan hệ giữa toàn cầu hóa và môi trường.....	172
3.7. Nghèo đói và môi trường.....	175
3.7.1. Nghèo đói.....	175
3.7.2. Quan hệ giữa nghèo đói và môi trường.....	177
3.7.3. Đấu tranh chống nghèo đói.....	179
Câu hỏi và bài tập chương 3.....	193
Chương 4. Giáo dục môi trường, phát triển bền vững.....	37
4.1. Giáo dục môi trường.....	196
4.1.1. Mục tiêu và đối tượng của Giáo dục môi trường..	196
4.1.2. Quan điểm của Việt Nam về Giáo dục môi trường..	198
4.1.3. Nội dung của Giáo dục môi trường.....	199
4.2. Phát triển bền vững.....	201
4.2.1. Khái niệm.....	201
4.2.2. Hiện trạng phát triển bền vững ở Việt Nam.....	202
4.2.3. Nguyên tắc và các vấn đề ưu tiên cho phát triển bền vững ở Việt Nam.....	204
4.2.4. Nước ta phải làm gì để phát triển bền vững?.....	205
4.2.5. Kết quả thực hiện các mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ của Việt Nam.....	208
4.2.6. Chương trình nghị sự 21 của Việt Nam.....	213
Câu hỏi và bài tập chương 4.....	216
Tài liệu tham khảo.....	217

LỜI NÓI ĐẦU

Phát triển kinh tế - xã hội là nhu cầu và mục tiêu của mọi quốc gia và mọi thời đại. Tuy nhiên, sự phát triển đó cũng đã gây ra nhiều hệ lụy đối với chất lượng môi trường sống. Hiện nay, chất lượng môi trường đang có xu hướng suy giảm nghiêm trọng, đặc biệt là ở các khu vực đô thị lớn, các khu vực tập trung hoạt động sản xuất công nghiệp và đã trở thành mối quan tâm chung của mọi người trên toàn thế giới. Suy giảm tài nguyên, suy thoái và ô nhiễm môi trường không chỉ gây ảnh hưởng xấu đến sức khỏe con người mà còn gây tổn hại không nhỏ đến kinh tế - xã hội, là một trong những nguyên nhân sâu xa của biến đổi khí hậu, gia tăng các hiện tượng thời tiết cực đoan và thiên tai ở nhiều nước trên thế giới, trong đó có Việt Nam. Ngược lại, sức ép của các hoạt động phát triển kinh tế - xã hội cũng đang là nguyên nhân gây nên sự cạn kiệt tài nguyên và suy thoái môi trường. Thách thức đối với thế giới hiện nay là "Phát triển bền vững", đó là sự phát triển cân bằng, hài hòa giữa 3 lĩnh vực: kinh tế - xã hội, môi trường và dân số. Điều đó đòi hỏi mỗi chúng ta, mỗi một công dân hay một sinh viên tốt nghiệp đại học cần hiểu được các vấn đề môi trường và những tác động của sự phát triển kinh tế - xã hội lên tài nguyên và môi trường, ít nhất là những tác động trong lĩnh vực hoạt động của bản thân họ.

Trong nhiều năm qua, công tác giáo dục bảo vệ môi trường tiếp tục được đẩy mạnh, chương trình giáo dục bảo vệ môi trường được đưa vào hệ thống giáo dục quốc dân từ bậc mầm non đến

đại học. Các học phần về giáo dục môi trường đã được xem là học phần bắt buộc với sinh viên của tất cả các ngành trong các trường đại học trong giai đoạn 2005 - 2010, trong đó có trường Đại học Vinh. Từ năm học 2012 - 2013 đến nay, học phần "Môi trường và phát triển" đã được nhiều ngành lựa chọn là học phần tự chọn cho sinh viên của ngành mình trong 2 năm đào tạo đầu, đó là các ngành Công tác xã hội, Du lịch, Ngữ văn... và một số ngành sư phạm. Theo chúng tôi, trang bị kiến thức về môi trường cho các nhà giáo, các cử nhân và các kỹ sư tương lai là rất cần thiết giúp họ hoàn thành tốt hơn nhiệm vụ bảo vệ môi trường, giáo dục môi trường và phát triển bền vững trong lĩnh vực của họ sau này.

Giáo trình *Môi trường và Phát triển* được biên soạn nhằm phục vụ cho công tác giảng dạy và học tập về môi trường cho các sinh viên không thuộc khối ngành Khoa học Môi trường, nhằm cung cấp những kiến thức tổng quan nhất về các vấn đề môi trường và tác động của sự phát triển đến tài nguyên và môi trường, góp phần trang bị cho sinh viên những năng lực cơ bản để có thể sống, làm việc và đóng góp tốt hơn cho sự phát triển bền vững của xã hội.

Giáo trình này gồm 4 chương, trong đó Chương 1 do Đào Thị Minh Châu biên soạn; Chương 2 do Đào Thị Minh Châu và Nguyễn Lê Ái Vinh biên soạn; Chương 3 do Nguyễn Đức Diện và Đinh Thị Kim Hảo biên soạn và Chương 4 do Đào Thị Minh Châu và Nguyễn Anh Dũng biên soạn.

Trong quá trình biên soạn, mặc dù đã có nhiều cố gắng nhưng không thể tránh khỏi thiếu sót, nhóm tác giả rất mong nhận được những lời góp ý của bạn đọc để có thể hoàn chỉnh trong lần tái bản sau.

CÁC TÁC GIẢ

CHƯƠNG 1

Khái niệm và những vấn đề chung

MỤC TIÊU:

Sau khi học xong chương này, sinh viên có khả năng:

- ❖ Hiểu được các khái niệm cơ bản về môi trường;
- ❖ Nhận biết và phân tích được các thành phần và các chức năng của môi trường, của tài nguyên thiên nhiên.

12. IUCN, UNEP, WWP, 1993. *Cứu lấy trái đất (Tài liệu dịch)*. Nxb KHKT, Hà Nội.
13. Lê Văn Khoa, 2001. *Khoa học Môi trường*. NXB Giáo Dục, Hà Nội.
14. Nguyễn Đình Khoa và nnk, 2002. *Khoa học môi trường*. Nxb Giáo Dục, Hà Nội.
15. Nghị định Chính phủ, 2010. *Nghị định số 99/2010/NĐ-CP về chính sách chi trả dịch vụ môi trường rừng*.
16. Quyết định Chính phủ, 2012. *Quyết định số 1216/QĐ-TTg ngày 05/9/2012 phê duyệt Chiến lược bảo vệ môi trường quốc gia đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030*.
17. Vũ Trung Tạng, 2000. *Cơ sở sinh thái học*. Nxb Giáo Dục, Hà Nội.
18. Thủ tướng Chính phủ Việt Nam, 2012. *Quyết định số 1393/QĐ-TTg/2012 về việc phê duyệt Chiến lược quốc gia về tăng trưởng xanh*.
19. Nguyễn Văn Tuyên, 2000. *Sinh thái và môi trường*. Nxb Giáo dục
20. Viện Khoa học Quản lý môi trường - Tổng cục Môi trường, 2012. *Đề tài "Ảnh hưởng của ô nhiễm không khí đến sức khỏe người dân"*.

II. TIẾNG ANH

21. Health Enviroment Management Agency, Ministry of Health, 2011, *Summary report: "Study on the correlation between sanitation household water supply, mother's Hygiene behaviors for children under 5 and the status of child nutrition in Viet Nam*.
22. IPCC, 2007. *The fourth assessment report of the Intergovernmental Panel on climate change*.
23. *World resources 2000-2001; 1998-99; 1996-97*. Oxford University Press.
24. The University of Michigan, 1999. *Global Change II, Course Outline*.
25. The University of Michigan, 1997. *Global Change I, Course Outline*.
26. World Health Organization, International Agency for Research on Cancer, 2011, *Iarc scientific publication No. 161, Air Pollution and cancer*.

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC VINH
182 Lê Duẩn, Vinh, Nghệ An
ĐT: 038. 3551 345 (Số máy lẻ: 312) - Fax: 038. 3855 269
Email: nxbdhv@gmail.com

GIÁO TRÌNH MÔI TRƯỜNG VÀ PHÁT TRIỂN

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Giám đốc kiêm Tổng biên tập
PGS.TS. ĐINH TRÍ DŨNG

Chịu trách nhiệm nội dung:
HỘI ĐỒNG NGHIỆM THU TRƯỞNG ĐẠI HỌC VINH

Người nhận xét:
PGS.TS. NGÔ TRỰC NHẢ
PGS.TS. PHẠM HỒNG BAN

Biên tập sơ bộ:
PHẠM HỒNG BAN

Biên tập:
NGUYỄN DUY BÌNH

Bìa, trình bày:
PHAN QUỐC TRƯỜNG

Sửa bản in:
TÁC GIẢ

ISBN 978-604-923-237-4

In 300 bản, khổ 16 x 24 cm
Tại Công ty CP In Hà Tĩnh - Số 153 Hà Huy Tập, TP. Hà Tĩnh
Đăng ký kế hoạch xuất bản số: 1852-2016/CXBIPH/3-39/ĐHV
Quyết định xuất bản số: 150/QĐXB-ĐHV ngày 16 tháng 8 năm 2016
In xong và nộp lưu chiểu quý III năm 2016